

Музей Н. Кобринської у Болехові

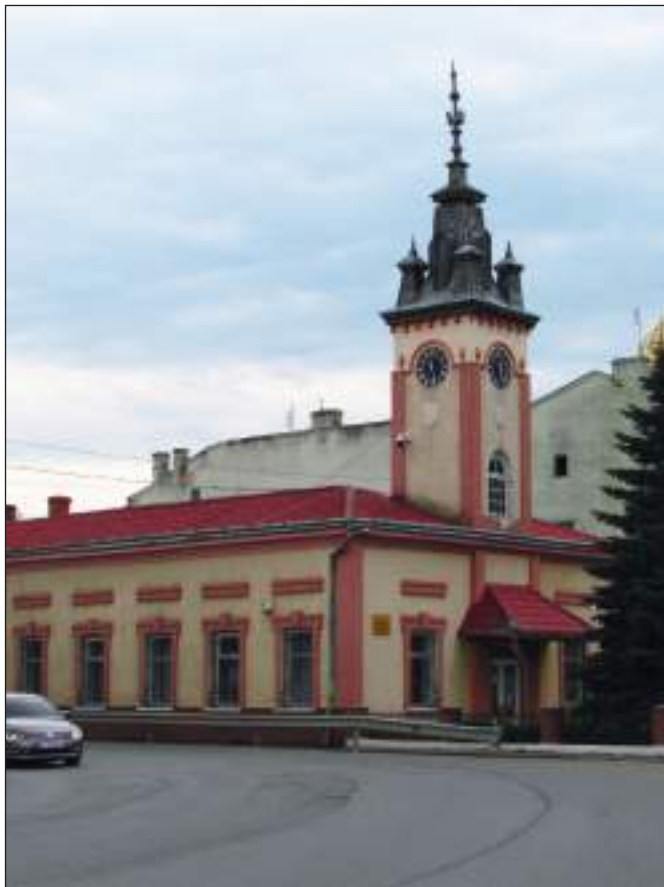
Костянтин Буркут
канд. філ. наук,
вчений секретар
Відділення літератури, мови
та мистецтвознавства
НАН України,
м. Київ

АРХІТЕКТУРНА ПРОГУЛЯНКА ПО БОЛЕХОВУ

Охайний та досить-таки давній Болехів (перша письмова згадка про нього датується 1371 роком) солідні туристичні путівники Івано-Франківщини чомусь часто незаслужено обходять увагою. Щоправда, від XIV століття тут нічого не залишилося (від XV і XVI, до речі, також), але пам'ятки більш пізнього періоду, певен, завзятих мандрівників зацікавлять.

Найвідоміша цивільна споруда Болехова – ратуша. Площа, на якій вона стоїть, нині носить ім'я *Івана Франка*. Будівля датується 1861 роком, її увінчує шпиль із короною – символом королівської влади: у 1603-му *Сигізмунд III Ваза* дарував містечку Магдебурзьке право. Болехівським центром прийняття рішень споруда була до 40-х років XX століття. Потім, від 1944-го тут розміщувався штаб полку НКВС, згодом у ній була поліклініка. Пізніше будівлю віддали фабриці сувенірно-галантерейних виробів. У 1979 році у ній відкрився Музей бойової слави, який проіснував до початку 1990-х. А вже з 1993-го будівля знову стала осередком міської влади. Про всі ці метаморфози я прочитав на спеціальному пояснювальному щитку, що стоїть перед ратушею.

Проте далеко не всі старі будівлі Болехова удостоїлися подібної історичної довідки. От, наприклад, ошатний модерновий житловий будинок із квітами, що стоїть поряд із ратушею, не має навіть охоронного статусу. Хоча увага туристів нерідко на ньому затримується. В його інтер'єрі збереглися старі дерев'яні рипучі сходи з давніми перилами. Дім частково (і не скажу, що дуже вдало) реставрований: фасад першого поверху пофарбували, до другого справа не дійшла. Саме завдяки цьому, може, й залишилося два автентичних вікна. Двері, щоправда, теж, на щастя, поки не чіпали: їх не завадило б підновити, але відсутність у будинку охоронного статусу може дати зайвий привід горе-реставраторам замінити їх на догоду своєму несмаку.

Болахівська ратуша

Неподалік від цього будинку стоїть зведений у нульових роках минулого століття сирій собор Святих Жон Мироносиць, на його фасаді представлено образи Христа, Богородиці й Андрія Первозваного. Йому ніколи не даси його поважного віку! Храм отримав статус собору не так і давно: у 2009 році. Напроти нього – колишня синагога, в минулому – один із центрів духовного життя дуже численної єврейської громади Болехова. Власне культовою спорудою вона була до німецько-фашистської окупації, під час якої нацисти знищили майже всіх місцевих євреїв. По війні тут певний час розміщувалася контора, яка займалася заготівлею зерна, потім будівля стала клубом шкіряників, про що й досі свідчить відповідний напис на її фасаді. За часів Незалежності в ній недовго працював швейний цех. Зараз колишня божниця стоїть пустою. Дошки, якими забиті віконні отвори, так-сяк захищають будівлю від опадів, уповільнюючи її загибель.

Ще однією пам'яткою Болехова, яка руйнується на очах, є знаменита колись солеварня. Вона знаходиться в іншому кінці містечка, до неї веде центральна магістраль – вулиця Січових стрільців, яка є частиною автошляху національного значення Н 10, який, як ви розумієте, не робить Болахів затишним. На ній розташовано кілька цікавих із архітектурного погляду кам'яниць. Ходімо їх оглядати?

Якщо ви ствердно відповіли на поставлене запитання, значить продовжуєте читати цей допис 😊. Отож наша путь до солеварні пролягає через міст над річкою Сукіль, із нього вже видно Карпати. За ним пропоную трохи відхилитися від маршруту і повернути ліворуч, на вулицю Коновальця. Проминувши зупинку, з якої буси відправляються на Бубнище (так, транспортний шлях до величних Бубнищенських скель із Болехова починається саме

Руїни солеварні

звідси), підходимо до двох будівель, які раніше були міськими віллами. Ліворуч від нас – колишній особняк *Кляйнберга*, праворуч – *Боренштейна*. Їх датують кінцем XIX століття. Мені сподобалися обидва будиночки, байдуже, що другий внесено до реєстру пам'яток, а перший такого статусу ще не здобув. Подаю світлини обох, погодьтеся, що вілли варті уваги!

Колишня вілла Боренштейна

Колишня вілла Кляйнберга

Церква святої Анни

Повертаємося на центральну вулицю Болехова. Більшість старих кам'яниць, розташованих на ній, теж офіційно пам'ятками не вважаються, хоча й цілком заслуговують ними бути. Ось, наприклад, оздоблена дерев'яним квітковим орнаментом будівля дитячої бібліотеки (Січових стрільців, 10), або ажурний дім у стилі модерн (Січових стрільців, 18). Будь-яке місто пишалось б такою красою, але чиновники від культури поки воліють їх не помічати!

До Музею історії Болехова, експозиція якого також міститься у старовинному будинку на цій же вулиці, на жаль, не поталанило потрапити: в суботу він не працює. Цей культурний осередок з'явився за ініціативи краєзнавця **Романа Теодоровича Скворія** – людини, яка дуже багато зробила для містечка. Досить лише сказати, що він створив його герб і написав слова «Пісні про Болехів», яка стала тутешнім гімном. Громада гідно пошанувала славного земляка: його першого було удостоєно звання почесного громадянина міста, музей нині носить ім'я свого засновника, а на стіні закладу подвижнику встановлено меморіальну дошку. А історія музею розпочалася з підготовленої Р. Скворієм експозиції, присвяченої визначній болехівчанці **Наталії Кобринській**, – письменниці, організаторці руху за права жінок, фундаторці українського фемінізму. Нині ця експозиція представлена в Музеї Н. Кобринської, що розміщується в окремій будівлі, поряд із Музеєм історії міста (див. «заголовкове» фото).

Письменниця й громадська діячка похована на Волоському цвинтарі. Тут чимало старих гробниць, кладовище засноване, якщо вірити інформації на його брамі, у далекому 1783 році. Місцевий копач, у якого я спитав про могилу Н. Кобринської, сказав, що побачивши мене тут із фотоапаратом, подумав, ніби я підшукую ділянку для себе. Такий от цвинтарний гумор 😊. Чи не найбільшу мистецьку цінність із усіх пам'ятників кладовища має стела, встановлена у другій половині 10-х років минулого століття, над могилами австрійських і пруських воїнів, які загинули на I-й світовій. Обабіч неї кам'яні фігури задумливих

жінок, що тримають переплетені між собою вінки. Зараз пам'ятник у занедбаному стані, сильно облущився, місцями аж до цегли, не скажеш, що його не так вже і давно – лише 16 років тому – реконструювали.

Та більш гнітюче враження справляє солеварня, точніше те, що від неї залишилося. Її зруйнували вже за часів Незалежності, навіть статус архітектурної пам'ятки не вберіг будівлю від знищення. На жаль, у нас таке нерідко трапляється... Місцева сіль була надзвичайно високої якості, білим золотом назвала її одна з моїх співрозмовниць, пані Ольга, подвір'я якої знаходиться біля решток підприємства. Зображення солі на гербі міста нині сприймається вже як данина славному минулому 😊.

Не хочеться закінчувати нарис на мінорній ноті, тому пропоную перенестися на другий край міста, на вулицю Довжанську, та оглянути чепурну дерев'яну церкву святої Анни, зведену 1870 року (щоправда, пізніше її добудовували). Розписи храмового інтер'єру датуються XIX століттям, їх дбайливо підновили років 30 тому. Пощастило зустріти старосту церкви, який люб'язно відчинив її для мене, спершу пересвідчившись у моїй благонадійності. Тут мені на допомогу прийшов старий номер «Світогляду» з моєю статтею і світлиною моєї фізіономії. Я навмисно прихопив його для налагодження контактів із місцевим населенням як своєрідний гарант моїх добрих намірів щодо об'єктів фотографування. Чоловік розповів, що за часів СРСР святиню перетворили на склад, церковне начиння колишні парафіяни зберігали по хатах. Храм відродили, й нині він прикрашає затишну (тут цей епітет доречний) та охайну вулицю. Якщо ви прибуваєте в містечко залізницею, раджу розпочати його огляд саме з цієї церкви, вона розташована в пішій доступності до вокзалу.

До речі, у приміщенні залізничного вокзалу, де я пишу ці рядки, стоять дві старовинні кахельні груби. Ви бачили щось подібне на інших станціях? Ні? То ж маєте ще один привід завітати до Болехова! ■